

Bokmelding

Kirsti Melangen.

Kunsten å være klar. En fagbok om kirkelig undervisning

Eide Forlag, 2016 (187 sider)

Anmeldt av Eldbjørg Leinebø Ekre,

seniorrådgjevar i KA – Arbeidsgiverorganisasjon for kirkelige virksomheter. E-post: eldbjorgekre@ka.no

Formålet med *Kunsten å vere klar* er å gje ei enkel innføring i korleis drive kyrkjeleg undervisning. Det er ei fagbok som tar mål av seg å få fram det breie fagfeltet som undervisning i kyrkja er. Forfattar Kirsti Melangen er kateket og lærar i kateketikk ved VID i Stavanger, og har såleis teorien godt planta i den kyrkjelege røynda. Melangen tar oss på fyrste side med inn i barneteologien. Ho spør: Kven er i sentrum i kyrkja sin metodikk? Den som underviser eller den som blir undervis? Ho tek til orde for ei diakonal grunninnstilling i møte med menneske. Det handlar om å leggje til rette for likeverdig deltaking, til dømes gjennom gode tilpassa og tilrettelagte aktivitetar der flest mogleg, eller aller helst alle, kan vere med. Ho spør vidare: Korleis ha ei undervisning som tek vare på heilskapen, som ikkje krev særordningar? Og om fortsatt ikkje alle kan vere med, kva tankar har kyrkja kring det? For i all undervisning eit det eit syn på læring og eit syn på mennesket i botn. I praksis handlar det om å etablere gode praksisar, å sørge for universell utforming og om å ta vare på synlege og usynlege behov blant dei deltakande.

Læraren må etablere tryggleik og trivsel i gruppa før læring kan skje. Dette gjeld i all formidling med barn og unge, om det er i kyrkja, i skulen eller i barnehagen. Kjennskap og kunnskap om målgruppa er basis for all undervisning. Så kva må ein kunne? Melangen presenterar oss for fleire læringsteoriar, om kroppslig og religiøs utvikling, og om sosialiseringssprossar i heim og i sosiale nettverk.

Å ha god kunnskap og kjennskap til målgruppa for trusopplæringa, er berre ein av fleire faktorar i eit didaktisk arbeid. Didaktikk blir ofte kalla undervisningslære eller *undervisningskunst*. I kapittelet *Didaktikk* visar ho til to nyttige verktøy, ein didaktisk relasjonsmodell og MAKIS-modellen. Begge modellane er planleggingsverktøy som er i bruk i skulesamanheng, men og innan kyrkjeleg undervisning. Modellane er nyttige verktøy for læraren som skal planleggje, gjennomføre og evaluere trusopplæringstiltak og andre undervisningstiltak. Det handlar om *Kunsten å vere klar*, som boktittelen seier. Klar for å gå inn i undervisninga med eit gjennomtenkt opplegg og gode metodiske verktøy. I kapittelet *Refleksjonens plass i læringen* tar Melangen til orde for at barnet skal vere subjekt i

eiga læring. Barna si stemme må bli høyrte, og ho visar til fleire leikar og øvingar som er gode arbeidsmåtar i ein slik samanheng.

I ein kyrkjeleg kontekst skjer mykje av opplæringa i grupper. Det kan vere små grupper, store grupper, grupper på tvers av alder og interesser, grupper på same alder osv. Det er ikkje alltid at barna eller ungdomane i gruppa er kjent for den som skal undervise. Eksempel på det er ulike trusopplæringstiltak, leirarbeid, konfirmantgrupper på tvers av skulekretsar osv. Kapittelet Gruppedelning gir verktøy for god gruppeleiing, blant anna gjennom å dele ei samling i tre faser: oppstart/etablering, gjennomføring og avslutning.

Det er sett av god plass i boka til å forstå trusopplæringsreforma i Den norske kyrkje i samtid og i ein historisk samanheng. Eit nyttig attendeblick plasserer reforma i ei historisk line med dåps-/trusopplæring sidan dei fyrste kristne. Trusopplæringsreforma utfordra den tradisjonelle måten å drive kristent barne- og ungdomsarbeid på, både i Den norske kyrkje og i dei kristne organisasjonane. På side 99 skriv Melangen: *Samtidig vil ikke reformen utvikles slik den er tenkt, hvis det ikke samtidig med innføring av plan og eventuelle ansettelse, foregår en helhetlig tenkning med henblikk på hvordan en slik reform kan utvikle menighetslivet som helhet.* Reforma ønskte trusopplæringa ut av små rom, og over i ein heilskapleg tenking kring utvikling av kyrkjelyden. Vekselverknaden mellom trusopplæringstiltak i regi av Dnk og kontinuerleg arbeid i regi av barne- og ungdomsorganisasjonane, er viktig i så måte.

Trusopplæringsplanen legg vekt på godt innhald og gode praksisar. Forfattaren har valt ut tre sentrale tema som går på innhald, og som ho utdjupear over fleire kapittel i boka; dåp, nattverd og bøn. Ho gjev forslag på korleis bøn, nattverd og dåp, kan vere gjentakande tema over eit lengre trusopplæringsløp. Metodisk tar ho til orde for at barna skal få *praktisere tru*, i like stor grad som å *lære om tru*. *Kunsten å vere klar* har og eit kapittel om trusopplæring for udøpte og korleis gje undervisning til dåp. Noko som er særleg aktuelt i konfirmantarbeidet.

Kunsten å vere klar gjev ei nyttig og grunnleggjande innføring i kyrkjeleg undervisning som fagfelt. Boka kan fungere som ei studiebok i eit tverrfagleg studiearbeid, og den kan lesast av både frivillige og tilsette. Boka er ei verktøykasse for alle som driv med trusopplæring i kyrkja i vår tid. For den som ynskjer å lese meir om de ulike tema som forfattaren er innom, er det gode tips til litteratur bak i boka.

Bente Afset, Birger Løvlie og Arne Redse (red.) 2017.
Toleranse – religion – konflikt,
Kristiansand: Portal Akademisk

Anmeldt av Vebjørn L. Horsfjord,
professor i RLE, Høgskolen i Innlandet.¹ E-post: vebjorn.horsfjord@inn.no.

Denne boka, forteller redaktørene i innledningens aller første avsnitt, ble til som følge av en diskusjon i 2015 blant studenter ved Institutt for religion, livssyn og kyrkjefag ved Høgskulen i Volda. «*Dei ville ikkje høyre noko dei var usamde i*» (s. 11). Diskusjonen inspirerte fagfolkene ved instituttet til å arrangere seminar om toleranse, og bidrag fra seminaret (og noen til) ble til denne boka som er kommet ut i serien Kyrkjefag Profil.

Resultatet er en tankestartende samling tekster som på ganske ulike måter kaster lys over temaet toleranse. Å kalle det en gullgruve er nok å ta for hardt i, men la meg kalle det en sølvgruve og legg vekt både på sølv og gruve. Det skal jeg komme tilbake til.

Boka har tre deler: «*Toleranse i (moral-)filosofisk kontekst*», «*Toleranse i kyrkje og misjon*» og «*Toleranse i skule og samfunn*». Toleranse er altså en rød tråd, men kapitlene er også interessante hver for seg. Selv om det blir oppramsende, må hvert kapittel nevnes kort.

Njål Skrunes og Margunn Serigstad Dahle har skrevet første kapittel og gitt det overskriften «*Det liberale toleranseidealet. Et svekket ideal i dagens samfunnsdebatt*». De gjør et historisk sveip over blant annet Locke, Voltaire og Mill før de lander i vår egen tid. Toleranseidealet prøves på forbudet mot diskriminering på grunnlag av seksuell orientering. Begrenser det rommet for uenighet, spør de, og tenderer mot å konkludere med et ja. Dessverre har forfatterne valgt en case knyttet til deres egen institusjon, NLA, og diskusjonen framstår altfor nærsynt sammenliknet med det vide utsynet i første del.

Marianne Hustvedt kommer bedre fra det. Blant mange bidragsytere med finere titler leverer (den daværende) masterstudenten Hustvedt et av bokas mest lesverdige bidrag. I kapitlet sitt diskuterer hun primært hva som ligger og bør ligge i begrepet toleranse. Her er det bare plass til konklusjonen: Åpenhet og fordomsfrihet er vel og bra, men vi trenger også toleranse i den klassiske betydning «*å tåle*». Det er viktig «*at vi bevarer språket for det som er problematisk, og ikke antar at fanatismen tilhører en annen tid eller et annet samfunn*» (s. 63).

---

¹ Etter at han påtok seg å skrive bokomtalen, har forfatteren fått en mindre rolle i et forskningsprosjekt der to av bidragsyterne til boka også deltar.

Jonas Gamburg Lillebø vil forstå toleranse i lys av affekter, relasjoner og utvikling av vår etiske subjektivitet: «Når vi snakkar om grensene for kva vi kan tåle av den andre sitt nærvær, så viser ikkje det til fakta ved den eller dei andre, men til vårt forhold til den andre» (s. 80).

Olga Støylen Rundes bidrag er en detaljert gjennomgang av ett av de store sammenstøtene mellom liberale og konservative i Den norske kirke, ordinationsstriden i 1923.

Jan Ove Ulstein tar opp striden om likekjønnet ekteskapsliturgi. Kapitlet drøfter blant annet hvordan de to fløyene har gitt rom for hverandre. Kirkesplittelse og Confessio Augustanas artikkel VII blir viktige temaer, og Ulstein argumenterer for at dagens situasjon ikke trenger å være kirkesplittende.

Arne Redse sammenlikner menneskerettighetsdokumenter og sentrale dokumenter om misjon. Han finner stor grad av sammenfall når det gjelder synet på trosfrihet.

Kristin Hatlebrekke har undersøkt lærebøker i (K)RL(E)-faget og hva de sier om toleranse. Hun finner at begrepet toleranse brukes mindre nå enn før, og gradvis endrer betydning.

Yvonne Margaretha Wangs kapittel handler om hvordan toleranse og interkulturell kompetanse beskrives i to viktige dokumenter om skole og undervisning utgitt av Europarådet.

Ingunn Folkestad Breisteins bidrag ser på senere tiårs utredninger om religionspolitikk. Hun finner at begrepet toleranse brukes stadig mindre i disse sammenhengene, og at det primært brukes av dem som ønsker en privilegert stilling for Den norske kirke.

Birger Løvlie har forfattet boka sine siste kapitler som handler om blasfemiens historie, primært i kristen sammenheng fra oldkirken til vår egen tid. Når han kommer til det 21. århundret, skifter fokus til islam, og det er striden om Muhammed-karikaturer siden 2005 som står i sentrum. Muslimer må lære å leve med krenkelser slik kristne gjør, konkluderer han.

I mange av kapitlene er Geir Afdals arbeider om ulike toleransediskurser en sentral referanse. Slik blir også Afdal en premissleverandør for diskusjonene i boka, selv om han verken er bidragsyter eller redaktør.

En bokmelder kan naturligvis fristes til å påpeke feil, slik som at Wang et par steder forveksler EU og Europarådet, eller at Breistein sier at toleranse som begrep forsvant ut av skolens formålsparagraf i 1998 (s. 233), mens Hatlebrekke (korrekt) sier at det skjedde i 2009 (s. 193). Men det er neppe mer småfeil her enn i andre bøker.

Enda mer fristende er det for bokmelderen å gå i diskusjon med forfatterne: Legger Ulstein vekten rett sted i drøftingen av striden om likekjønnet ekteskap; gir Redse en god forklaring av forholdet mellom misjon og menneskerettigheter;

byter Breistein statskirke tilhengerne rettferdighet? Når jeg klør i fingrene etter å diskutere dette og mer til, viser det at mange av kapitlene er verdifulle bidrag til diskusjoner som går langt utover den som handler om toleranse.

Men så var det denne toleranse-diskusjonen, da. Mens den røde toleranse-tråden er lett å få øye på i mange av kapitlene, er den svakere til stede i andre. Et par av kapitlene nevner ordet bare så vidt. Slik går det gjerne når man samler konferansebidrag i en antologi.

Det er her sølvgruve-metaforen blir relevant. I boka er det både sølv og noen korn enda edlere metaller. Men det er et stykke fra å befinne seg i en sølvgruve til å stå med en ferdig preget mynt i hånda. Mynten jeg ønsker meg, er en mer helhetlig forståelse av toleranse, helst i relasjon til religion.

Redaktørene tar oss med til gruva der råmaterialet finnes, men ikke til myntverkstedet. Eller for å si det på en annen måte: Hva skjedde på konferansen fagfolkene i Volda inviterte til? På hvilken måte ble det skapt en sammenheng mellom de ulike temaene og perspektivene?

En bok som dette ville vært mye mer interessant om den hadde et siste, oppsummerende kapittel. Det skulle gått inn på sammenhengen mellom kapitlet om toleranse i lærebøker og kapitlet om religionspolitikk. De dekker den samme perioden og finner noen av de samme utviklingstrekkene. Videre skulle det drøftet forskjellen på å diskutere toleranse innenfor en kirke og toleranse i et samfunn. En kirke kan man forlate, et samfunn som hovedregel ikke.

Så er det forskjellen på å diskutere grensene for toleranse på den ene siden, og innholdet i begrepet på den andre. Gjør man begge deler på en gang, får man en likning med to ukjente. De kan være vanskelige å løse. I matematikktimene lærte vi å sette prøve på svaret til slutt: Hvis toleranse betyr «å tåle», hvor går da grensen for toleranse? Hvis det er religiøse hodeplagg som tolereres, hva bør da toleranse bety – tåle, akseptere, respektere eller applaudere?

I kapitlene er toleranse somme tider knyttet til lovgivning, andre ganger til etiske vurderinger innenfor loven. Hva er forskjellen? Likeledes er det noen ganger ytringer som står i sentrum, andre ganger handlinger. Gjør det en forskjell for toleranseforståelsen?

Slik kunne jeg fortsette. Som råmateriale til disse diskusjonene og mange flere, er boka fin, men slik den foreligger, må kollokviegrupper og nye seminarer ta rollen som myntverksted.